

УДК 514.2

**Вершков О.О., к.т.н., доц., Дмитрієв Ю.О., ст. викл.,
Івженко О.В., к.т.н., доц.**
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ З ІНЖЕНЕРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Анотація. В статті розглядаються питання про необхідність вивчення дисципліни «Технології комп'ютерного проектування» у циклі загальноінженерної підготовки фахівців.

Ключові слова: система автоматизованого проектування, технічна підготовка виробництва, загальноінженерна підготовка, інформаційні технології.

Постановка проблеми. Активна комп'ютеризація процесу виробництва на всіх його стадіях, зростання обчислювальних потужностей комп'ютерів і широке поширення спеціалізованого програмного забезпечення проектування виробів усілякого призначення і рівня складності привели до того, що сьогодні системи автоматизованого проектування (САПР) містять в собі найсучасні технології комп'ютерного проектування та використовуються на всіх етапах проектування. САПР – це абсолютна необхідність, без неї діяльність проектної організації, заводу, підприємства буде не ефективною, тому, що проекти (вироби) не будуть відповідати технологічним та якісним параметрам, які пропонують сучасні умови виробництва і ринку до продукції, що виготовляється. Вочевидь, що САПР сама по собі — це тільки інструмент, що використовується людиною для розв'язання проблем виробництва. Тому поряд зі спеціальною підготовкою, інженер, а особливо – інженер-проектувальник, повинен мати загальноінженерний рівень підготовки, тобто розуміти роль, призначення, властивості систем автоматизованого проектування, володіти навичками їхньої експлуатації, вміти правильно й оптимально вибрати відповідну систему для розв'язання поставлених виробничих і науково-технічних задач.

В даний час у циклі дисциплін загальноінженерної підготовки здобувачі вищої освіти вивчають пакети програм, що вирішують питання автоматизованого проектування специфічних професійних завдань. Такий підхід не дає здобувачеві знань про САПР, як про систему в цілому, тобто систему, що характеризується великою кількістю елементів і, що найбільш важливо, великою кількістю взаємозв'язків цих елементів [1,3]. Це означає, що, при проектуванні САПР [5] (виборі необхідних компонентів САПР [4]) чи застосуванні готової САПР, у інженера буде відсутній системний підхід у виборі необхідних засобів для проектування в конкретній предметній області.

Також, на наш погляд, при вивченні дисципліни «Технології комп'ютерного проектування», вкрай необхідно дати здобувачам вищої освіти з інженерних спеціальностей уявлення про етапи проектування будь-якого промислового виробу. Життєвий цикл промислових виробів включає ряд етапів, від зародження ідеї нового продукту до утилізації після закінчення терміну його використання. Основні етапи життєвого циклу промислової продукції наступні – маркетингові дослідження; конструкторська підготовка виробництва; технологічна підготовка виробництва; власно виробництво; експлуатація; утилізація.

Системи автоматизованого проектування використовують на етапі технічної підготовки виробництва, який включає конструкторську і технологічну підготовку виробництва.

Технологічна підготовка виробництва є основною частиною технічної підготовки виробництва, і в загальному циклі технічної підготовки вона складає (по трудомісткості) – для серійного виробництва 40-50%, для багато-серійного і масового виробництва – 60-70%.

Перш ніж почати виробництво виробів, на кожну деталь доводиться розробляти понад 15 одиниць технічної документації. Найвідповідальнішою частиною технологічної підготовки виробництва є проектування технологічних процесів. Необхідність скорочення термінів проектування технологічних процесів, зменшення трудомісткості і вартості проектування, підвищення якості схвалюваних технологічних рішень є основними передумовами створення і впровадження системи автоматизованого проектування технологічних процесів.

Аналіз останніх досліджень. Сучасні навчальні курси і програми підготовки в області САПР, в основному, орієнтовані на ІТ- фахівців. Їхня тематика та методика орієнтована на здобувачів вищої освіти, які вже мають серйозну базову підготовку як до вивчення дисципліни «Технології комп'ютерного проектування» так і в наступних спецкурсах. Це обумовлено тим, що серед автоматизованих систем, САПР займає особливе місце, тому що має складний, комплексний характер. До складу САПР входить багато видів різного забезпечення, а саме: програмне, технічне, математичне, інформаційне, лінгвістичне, методичне, організаційне. Також складовими частинами САПР є багато інших інформаційних технологій [7,9].

У Таврійському державному агротехнологічному університеті імені Дмитра Моторного (ТДАТУ) дисципліна «Технології комп'ютерного проектування» викладається для здобувачів вищої освіти зі спеціальності 122 «Комп'ютерні науки».

Вивчення САПР як складної інформаційно-технічної системи – це серйозне навчальне завдання, що має сенс при підготовці інженерів ІТ-спеціальностей. Але, у зв'язку з ускладненням виробництва і все більшим поширенням САПР, виникає необхідність у фахівцях, спроможних розробляти та впроваджувати системи автоматизованого проектування на підприємствах будь-якого напрямку.

У зв'язку з цим у 2019-2020 навчальному році у ТДАТУ було введено у навчальну програму курс «Технології комп'ютерного проектування» для здобувачів вищої освіти зі спеціальності 208 «Агроінженерія». Це можна вважати першим кроком до вдосконалення навчального процесу у ТДАТУ.

Однак для інших інженерних спеціальностей такого роду курсів не передбачено. Тому, на наш погляд, буде доцільним введення в цикл загальноінженерної підготовки освітньо-професійних програм цих інженерних спеціальностей базового курсу «Технології комп'ютерного проектування» [1,2,10].

Формулювання цілей статті. У контексті вище сформульованої проблеми, дана стаття має наступні цілі:

1. Обґрунтувати актуальність і необхідність введення в цикл загальноінженерної підготовки навчальної дисципліни «Технології комп'ютерного проектування».
2. Сформулювати основні цілі і задачі нової дисципліни.
3. Представити тематичний план і основні особливості викладання дисципліни.

Виклад основного матеріалу досліджень.

Актуальність і необхідність введення в цикл загальноінженерної підготовки навчальної дисципліни «Технології комп'ютерного проектування» визначається наступними міркуваннями:

– у сучасних умовах виробництва САПР використовується на всіх стадіях створення продукції – від створення до реалізації і післяпродажного сервісу, при цьому на кожній стадії із САПР контактують фахівці різного профілю і рівня (не ІТ – фахівці) і це вимагає від них відповідної підготовки; крім того, така схема роботи робить САПР «інформаційним хребтом» виробництва і процедури переходу від ланки до ланки повинні виконуватися теж за визначеними правилами (протоколам обміну інформацією), що, також, вимагає відповідної підготовки персоналу підприємства;

– використання САПР як «інформаційного хребта» виробництва дозволяє сформувати єдиний інформаційний простір підприємства, що поліпшує якість інформаційного обміну, якість прийнятих рішень і в кінцевому рахунку веде до підвищення ефективності підприємства в цілому, але формування такого інформаційного простору вимагає і відповідного рівня підготовки працівників;

– під час розробки, введення в дію і експлуатації САПР необхідно забезпечити тісний контакт ІТ- фахівців і прикладних фахівців-розроблювачів у даній предметній області використання САПР, що вимагає від останніх також відповідного рівня підготовки;

– оскільки, технологічний процес виробництва продукції розробляється і використовується з залученням САПР, то фахівці-технологи також повинні мати відповідну підготовку.

Приведені вище розуміння доводять актуальність введення нової навчальної дисципліни і дають підставу сформулювати основні цілі та задачі нової дисципліни:

Головна мета курсу – надати необхідний мінімум знань про САПР як про цілісну інформаційно-технічну систему. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити наступні *задачі*:

– вивчити теоретичні основи побудови систем автоматизованого проектування, тобто найбільш загальні положення, моделі і методики автоматизованого проектування;

– ознайомитися з методами формалізації процесу проектування, способами використання інформаційних технологій для автоматизації проектних і конструкторських робіт;

– вивчити структуру і принципи організації процесу проектування інформаційно-технічних систем;

– ознайомитися з особливостями проектування САПР, видами забезпечення САПР;

– отримати практичні навички в постановці і розв'язанні задач з використанням САПР.

Для досягнення поставленої мети, на наш погляд, у навчальний план повинні бути включені наступні *теми*:

Вступ. У цій темі викладаються мета і задачі курсу, дається визначення САПР, відзначаються ті переваги, що дає використання САПР, викладається історія розвитку САПР.

Системний підхід до проектування. У темі розглядаються поняття інженерного проектування, принципи системного підходу, основні поняття системотехніки, структура процесу проектування, ієрархічні рівні проектування, стадії проектування, типові проектні процедури.

САПР як автоматизована система. Розглядається структура і різновиди САПР.

Особливості проектування автоматизованих систем. Вивчаються наступні питання: мета побудови САПР, основні принципи побудови та склад САПР.

Види забезпечення САПР. У темі розглядаються програмне, технічне, математичне, інформаційне, лінгвістичне, методичне, організаційне забезпечення САПР.

Впровадження САПР. Дана тема містить матеріал, пов'язаний із критерієм вибору САПР, оцінкою різних програмних і апаратних засобів, організаційно-методичною підтримкою при впровадженні САПР.

У рамках цієї дисципліни студенти виконують лабораторні роботи, пов'язані з вивченням етапів проектування САПР. Бажано їх виконувати з при-

в'язкою до конкретних галузей машинобудівного виробництва підприємств регіону.

Висновки. Викладання дисципліни «Технології комп'ютерного проектування» у циклі загальноінженерної підготовки здобувачів вищої освіти дозволить якісно підвищити рівень майбутніх фахівців в області ІТ-технологій і САПР, отримати чітке розуміння структури САПР, взаємозв'язки і взаємодії підсистем, що входять до САПР та забезпечити загальносистемний підхід при проектуванні й експлуатації САПР на підприємстві, що підвищить якість і оптимальність прийнятих проектних рішень і забезпечить економію матеріальних і трудових ресурсів при створенні САПР і її експлуатації.

Список використаних джерел.

1. Норенков И.П. Основы автоматизованого проектування. М., Видавництво МГТУ ім. Баумана, 2002. 334с.
2. Берхеев М.М. Основы систем автоматизованого проектування. Казань: видавництво Казанського університету, 1988.– 252 с.
3. Ли Кунву Основы САПР (САД/САМ/САЕ). СПб, Питер, 2004. 559с.
4. Грувер М., Зиммерс Э. САПР і автоматизація виробництва. М., Світ, 1987. 528 с.
5. Шпур Г., Краузе Ф.Л. Автоматизація проектування в машинобудуванні. М., Машинобудування, 1988. 648 с.
6. Корячко В.П., Курейчик В.М., Норенков И.П. Теоретичні основи САПР М., Энергоатомиздат, 1987. 400 с.
7. Аверченков В. И. САПР технологічних процесів, пристосувань і різальних інструмент. Мінськ: Вышэйшая школа, 1993. 291с.
8. Гранін В. Ю. Бази інженерних знань в автоматизованому проектуванні. Збірник науково-методичних праць Харківського авіаційного університету. Харків, 2005. С. 25–34.
9. Системи автоматизованого проектування. Ка. 1-9 (Серія навчальних посібників за редакцією Норенкова И.П.) М., Вища школа, 1986. 341с.
10. Петренко А. Й., Семенов О. Й. Основы побудови систем автоматизованого проектування. К. Вища школа, 1985. 342с.

Verchkov O., Dmitriev J., Ivzhenko A. Improvement of preparation of applicants for higher education of engineering specialties

Summaru. The question of the need to study discipline «Computer-aided design technologies» in the cycle of general engineering training of specialists is considered.

Key words: computer-aided design system, technical preparation of production, general engineering training, information technology.